

Tanja Dimitrievska, Domen Valič

Branko Gradišnik

O DRUŽINSKEM PARLAMENTARIZMU

Prebral sem besedilo g(dč)e. Cristine Clemente *Družinski parlament*.

Po dvakratnem skrbnem branju še vedno nisem prepričan, da vem, za katero obliko parlamentarizma se intimno zavzema avtorica – na čigavi strani je. Kot Italijanki ji gredo verjetno na živce vse opcije. Italija je, zgodovinsko gledano, preizkusila vse parlamentarne sisteme od bratov Grakh pa do Berlusconija, pa še nekaj neparlamentarnih, od Cezarja do Mussolinija, tako da Italijani vedo, za kaj gre. Parlamentarci so v njihovih očeh izenačeni z rimskimi avgusi: neglede na to, ali sta dva takšna žrebala iz jeter ali iz ptičjih koščic ali iz perja v vetru, in neglede na to, kako srdito sta zagovarjala svojo metodo prerokovanja in zasramovala nasprotnikovo, kadar sta se srečala na trgu, si nista mogla kaj (piše morda Horacij), da si ne bi na skrivaj pomežiknila.

Kakorkoli, v prvem delu je njena igra napisana še najbolj kot kritika patriarhalnega prosvetljenega absolutizma; štiričlanski družinski parlament sicer deluje, vendar le potrjuje tisto, kar si želi oče kot glavar družine. Sledi nekakšen maj 68, mladi želijo zgraditi nov svet, pri čemer morajo tudi prevzeti oblast. Presenetljivo v tem delu je, da ni nobenih jakobinskih pretiravanj, ljudstvo ne vpelje giljotine, kar je v dramaturškem smislu sicer škoda, kajti nič ne bi poživilo te predstave bolj kot kaka glava v košari. Še boljše bi bilo, če bi se posrečilo ponoviti prizor z glavo Charlotte Corday, ki je, ko jo je rabelj za lase vzdignil iz košare, ogorčeno pogledala vanj, češ kaj si drzne. Tukaj, mislim, je avtorica zamudila svojo kronsko priložnost. Seveda je mogoče, da bo režiser njeno hibo odpravil.

Kaj se godi naprej, niti ne smem povedati, da gledalstvo ne bo razočarano. Naj bodo, kot se reče, na robu sedežev vse do konca. Ne pa kot oni dan, ko sem nekje opazil na mizi odprto in na trebuhu ležečo – česar ne odobravam – knjigo *Ana Karenina*, pa sem v poživitih razgovora pripomnil, da je to besedilo, ki terja skrbno branje, še posebno če si slušatelj Nabokova, kajti ta je na izpitu – poučeval je rusko književnost – pričakoval, da

bodo slušatelji vedeli, kako je imel opremljeno svoje domovanje Vronski in v kaj je bila opravljena Ana Karenina, ko se je vrgla pod vlak. Komaj sem povedal do konca, je gospodinja pobrala knjigo, jo zaprla in jo vtaknila nazaj v vrzel v knjižni omari, pripomnivši: »No, gospod Gradišnik, hvala, da ste mi vzeli veselje do branja, zdaj ko vem, kako se konča.« In nič ni pomagalo, ko sem skušal storjeno škodo odpraviti z zatrjevanjem, da se iz mojih besed ne da razbrati, ali jo je vlak tudi zadel, pa celo če jo je zadel, še vedno ne vemo zagotovo, da ni preživela. Tako da ne boste prikrajšani tisti med vami, ki ne veste, da je Ana Karenina pod vlakom končala svoje življenje, pa se pripravljate, da bi prebrali to genialno delo.

Igre o parlamentarizmu ali strankarstvu so ponavadi sižejsko hvaležne – v spomin sižeta najprej Burgerjeva *Dantonova smrt* in Čufarjev *Za narodov blagor* – in sicer so hvaležne zato, ker se lahko tega dvojega udeležujejo prav vsi, torej tudi paranoiki, psihopati in profiterji. Če bi bili ti troji malo bolj domiselni, bi se lahko organizirali v enotno stranko z udarnim kratičnim imenom PPPP (prvi P je kratica za Partija) in bi zagotovo imeli 75-odstotno večino v vsakem parlamentu (preostalih 25 odstotkov sestavljajo poslanke). Tako pa ti ljudje zapravljajo dragocene ure svojega življenja s tem, da blokirajo drugi druge. Jasno, da od takega metanja polen pod noge ne more biti dejanskega napredka. Res pa je, da bi se v vizualnem gledališču kakega novega Pandurja dalo lepo ponazoriti metanje polen pod noge, pa tudi žaganja veje, na kateri sedimo, puljenja narodnih korenin, dajanja glave na tnalo in podobnega parlamentarno-drvarskega početja.

Igra Clementejeve šepa najbolj v pogledu psihološkega realizma. Clementejeva nam riše portret družine, katere članoma in članicama – očetu, materi, sinu, hčeri) bi bilo težko očitati paranojo, psihopatijo ali profitarstvo. Če bi bili, ne bi nikoli spustili v hišo, kamoli v parlament, priseljenca, pa četudi z imenom Wolfgang. Če bi bili psihopati, bi bili vojskovodje ali politiki ali preroki, ne pa da se zadolžujejo pri svojem podnajemniku. In če bi bili profiterji – no, potem odrasla hči že davno ne bi več prebivala v sobi, opremljeni za petletno deklico.

Iz besedila je razbrati en sam namig, kdo da je kriv za socialne stiske. In sicer so to judje. Namreč, podnajemnik Wolfgang (čistokrvno arijsko ime, ki pomeni *Volčjo stezo*), pod čigar upniško veleoblast nazadnje pride kompleten parlament skupaj s svojo nepremičnino in opremo, je navdušeni učenec nekega Mathesona, univerzitetnega profesorja arhitekture. Skladno z nauki tega Mathesona namerava priseljenec na koncu igre tudi adaptirati stanovanje (= reorganizirati svet). No, in Matheson je judovski priimek (ki pomeni »sina Matije«, torej sina »Jahvejevega darila« /*Mattiyahu*). Človek se vpraša, kako je mogoče, da ni nihče iz judovskega lobija opazil te politične nekorektnosti in nasul peska v kolesje igre. Domnevati gre, da so se producenti izgovarjali, češ da je omenjeni Matheson nejud, kajti Angleži so, kot je znano, dejansko poangležili v Mathesona tudi škotski (keltski) priimek: klan *Mac Mhathghamhuin* – kar pomeni v irski keltščini Medvedji klan – je tako postal klan Matheson, a zgolj zaradi zvočne podobnosti. Če se bo torej hudoval kak slovenski jud, mu je treba reči, da avtorica zabavlja nad škotsko skopostjo.

Mnogi bodo oporekali normalnosti odrske družine, opozarjaje na »monomanično« fetišizacijo parlamentarizma, češ nihče pri pravi pameti ne bo vnašal v družino vzorcev odločanja o delitvi dela, socialnih transferjih, letnem proračunu, nabavi bobnov ipd.

A kakor se to čudno sliši, mislim, da tovrstna praksa ni tak unikum. To dokazujem z anekdotičnim primerom iz lastnega življenja. Sam sem namreč že dolgoletni predsednik republike Gradišnik, ki jo sestavljajo jaz, Branko, 1951, moja žena Bernarda, 1964, in najina dvojčka Ana, 1996, in Klemen, 1996).

V ponazoritev objavljam tri listine iz obdobja Prve, Druge in Tretje republike Gradišnik.

A. 2005 DRUŽINSKA USTAVA

Ta ustava temelji na pripoznanju dejstva, da je edina prava svoboda tista, ki ne škoduje ne tebi ne drugim, tako v družini kot med ljudmi nasploh. Ustavne pravice in dolžnosti so zato zasnovane kot okvir vzajemnih odnosov znotraj družine, ki peljejo otroke k postopnemu usvajanju odgovorne svobode zrelega odraslega človeka.

I DOLŽNOSTI OTROK

1. Ana in Klemen sama v okviru razumnih pričakovanj skrbita za osnovno higieno:
 - a. Si čistita zobe zjutraj in zvečer.
 - b. Si redno menjata spodnje perilo (hlačke) in nogavice vsako jutro.
 - c. Potegneta na stranišču vedno vodo za sabo.
 - d. Z metlico med splakovanjem očistita sledove kakev, s tem da se držita tega zaporedja: se oblečeš – primeš metlico in greš čistiti, MEDTEM ko potegneš vodo – metlico otrkaš z ročajem po sedežni deski, da se odcedi – jo previdno odložiš v stojalce – si greš temeljito umiti roke!
 - e. Si umivata roke (po opravljeni potrebi, pred jedjo, po jedi, ko prideta od igre zunaj).
2. Sama skrbita za osnovni red, katerega bistveno načelo se glasi: če kaj vzameš s stalnega mesta, po uporabi tudi vrni na stalni prostor! Tako:

- a. Odneseš v svoji sobi igrače, potem ko se nehata igrati; ugasneta luč, če sta jo prižgala in ni več potrebna, zapreta vrata, če sta jih odprla, ipd.
 - b. Ko iščeta obleko, ne razkopavata perila, tako da ostajajo oblačila zlikana in lepo zložena.
 - c. Odneseš v koš za perilo nogavice, spodnjice in drugo.
 - d. Sama pospravita za sabo (recimo pometeta, če se jima strese več drobtin na tla, vržeta papirčke od striženja v košek ipd.).
 - e. Si izbirata obleko primerno priložnosti: za šolo lepše, za doma domače, za izlete in šport trpežno in vremenu primerno.
3. Svojim zmožnostim ustrezno sodelujeta v gospodinjstvu:
 - a. Samoiniciativno zložita jedilno orodje iz nastavljene košarice.
 - b. Sama odneseš po obedu v pomivalno korito svoje krožnike, ki jih po potrebi tudi praznita (v smeti).
 - c. Naredita brez nerganja drobna dela, kadar so jim naročena (da skočita po kako reč v shrambo ali v biljardnico; da pometeta, če sta kaj stresla, ipd.).
 4. Sodelujeta pri procesu svojega izobraževanja:
 - a. Povesta, kaj je za nalogo, in jo bodisi sama bodisi s pomočjo starša naredita še popoldne.
 - b. Ne pozabljata učnih zvezkov in knjig ne doma ne v šoli.
 - c. Gresta igrati vsak dan vsaj pol ure biljard.

5. Sodelujeta pri svojem telesnem zorenju:
 - a. Gresta s starši na izlete po njuni meri (do ene ure hoje).
 - b. Gresta po lastni volji kdaj tudi teč (do pol ure največ).
 - c. Gresta pravočasno spat (trenutno, razen če so izjemne okoliščine, ob devetih).

6. Si urita značaj:

- a. Ana se ogiba svojih hibic: se pravi, se pazi, da ne bi skušala ljudi podkupovati iz same silne ljubezni do njih.
- b. Klemen se ogiba svojih hibic: se pravi, trudi se, da ne bi bil zadirčen in jezljiv.
- c. Oba se vadiata v »predelavi« takih dogodkov: se pravi, se v krizi za nekaj minut umakneta in na samem razmislita, kaj se je pravzaprav zgodilo in kako bi bilo to mogoče preprečiti.

II PRAVICE OTROK

1. Ana in Klemen lahko zunaj zgornjih omejitev sama razporejata svoj čas, se namenjata svojim zanimanjem in igri, se odločata o tem, s kom se bosta družila, kaj si bosta kupila iz svojih prihrankov, kaj bosta brala itn.
2. Otroka lahko od staršev zahtevata, da v mejah razumnosti pomagata pri zgornjih dejavnostih (tako npr. naj Branko še bere podpise k filmom ali prevaja filme, bere zvečer iz knjige, Bernarda hodi dajat poljubčke ipd.).

III DOLŽNOSTI STARŠEV

1. Branko in Bernarda sta dolžna otroka vzdrževati, vzgajati, jima pomagati in z njima sodelovati v igrah in drugih oblikah druženja.
2. Ne smeta otrok zmerjati ali kako drugače zbujati v njiju občutka, da nista dobra, pametna, plemenita in imenitna otroka in človeka. Očitki so dovoljeni zgolj v smislu opozarjanja na spodrseljave in prekrške ustavnega značaja.

3. Posebej Branko ne sme niti pri poučevanju uporabljati žaljivih izrazov, če se spozabi, pa mora za vsako spozabo plačati globo v znesku 25 kun razžaljenemu.
4. Branko in Bernarda se ne smeta otročje vesti (nakazovati otrokoma, da se slabo počutita zaradi njiju, jima kazati zamero, se kujati, se pripraviti ipd.).

IV PRAVICE STARŠEV

Branko in Bernarda imata pravico odločati o dobrobiti otrok (odrejati, česa otroka ne smeta, ker je bodisi nevarno bodisi škodljivo, celo če ni navedeno v tej listini; pa tudi s čim naj se ukvarjata, ker bo to koristno zanju; vendar pa naj takšne dejavnosti, kolikor otrokoma niso všeč, ne presežejo časovne meje ene ure na dan).

Ta Ustava je podpisana dan po devetem rojstnem dnevu otrok. Naj jima bo življenje lepo.

Hrani se v družinskem sefu in se pokaže na zahtevo katejegakoli podpisnika.
(Nepodpisana kopija je hranjena v računalniški obliki in zadostuje za preverbe.)

V Zagrebu, 5. oktobra 2005

B. 2009 SAMOUPRAVNI SPORAZUM¹

SPORAZUM	Skrb za glavo	Skrb za telo	Skrb za hišo in gospodinjstvo	Razvedrilo in dopust	Vzgoja in vedenje
Branko	Poleg lastnega dela še skrb za šolanje otrok (inštruiranje, preverbe znanja). Tudi pouk v glasbi (kitara).	Vsak dan 15 minut telovadbe.	Sortiranje in odnašanje smeti. Pomivalnik posode. Vrt (zalivanje, pometanje, ribice). Osnovni nakupi. Občasno kuhanje. Skrb za avto in garažo. Vozi otroke in ženo v šolo in službo in domov.	Na željo otrok igranje taroka, biljarda, pingponga ali fute. Planiranje dopusta.	Ne vpije, se ne posmehuje, se ne spušča v prepire, spoštuje želje otrok (ne izdaja vnaprej njihovih presenečenj).
Bernarda			Pralni stroj, perilo. Priprava zajtrka. Obleka. Komplicirani nakupi. Skrb za račune. Kuhanje zvečer, če je čas.	Pakiranje za na dopust; izlaganje prtljage po dopustu.	Se ne zadira na otroka »na počez«, temveč konkretno glede na krivdo.
Klemen	1 ura za šolo. 30 minut branje. Bolj koncentrirano poslušaj (da si zapomni, kaj mu je rečeno).	45 minut trening biljarda plus straight z Ano do 50. Telovadba!	Posoda: pomivanje velikih kosov in nožev. Izlaganje jedilnega orodja. 1x tedensko čiščenje degujev. Red v lastni sobi; predali z obleko in obleka naj bodo urejeni, čevlji poravnani ali pospravljeni; umazana obleka gre sproti v pralnico.	Igranje z degujčki. Ena ura igrice. Pravica do mobjia.	Se ne dela norca in ne spakuje iz sebe. Ne zavrača predlogov na pamet, kar vnaprej.
Ana	1 ura za šolo. 30 minut branje.	45 minut trening biljarda plus straight do 50 s Klemnom. Telovadba! 2 x na teden nordijska hoja.	Kuha, peka, kakor jo veseli. Skrb za red v svoji sobi; predali z obleko in obleka naj bodo urejeni, čevlji poravnani ali pospravljeni; umazana obleka gre sproti v pralnico.	Igranje z degujčki. Pravica do mobjia.	
VSI SKUPAJ		1 x tedensko na željo staršev na izlet (do 4 ure z vožnjo in kosilom vred). 1 x tedensko badminton!	Vsak vikend pospravljanje, vsak po 30 minut (sesanje, prah, smeti v koše). Starši skrbijo za pritičje, otroci zgoraj.	Po želji otrok 1 x tedensko v kino ali tarok ali kaj tretjega za najmanj 2 uri.	

Sporazum zasnovan in podpisan v maju 2009.

Podpisniki: /brez podpisov/

¹ Negativna rast svetovnega gospodarstva in pozitivna rast Klemna in Ane sta terjali sprejem novega dokumenta, ki bi bil bolj kos praktičnim zahtevam trenutka.

C. 2015 O DELITVI DEL V HIŠI

Otroka bosta pospravljala sproti za sabo. Tu gre predvsem za posodo in perilo.

V zvezi s tem Klemen prevzema zlaganje in izlaganje posode, sproti bo tudi odnašal posodo iz svoje sobe. Strinja se, da mora biti korito vselej prosto za nujno mimogredno odlaganje, da torej ne more biti nikoli več kot do polovice naloženo: to pomeni, da so v njem lahko v vsakem trenutku največ po 4 šalice, 4 kozarci, 4 krožniki, več pa vanj ne sodi. Anina naloga je, da svoje posode spravi do korita in splakne. Kuhalne posode v koritu ne morejo ostajati, razen v času, ko se namakajo.

Ana prevzema pranje in sušenje perila za oba. Klemen mora ob tem poskrbeti, da njegovo umazano perilo pride v pralnico v posebni košarici, ki mu je oddeljena. Posušeno perilo bo Ana še ločila na svoje in njegovo. Klemen bo sproti odnašal svoje perilo, sam ga bo tudi zložil in povezal nogavice ipd. Načeloma v dnevni sobi ne smeta biti nikoli več kot dve košari perila.

Oba skrbita za shranjevanje in ločevanje odpadkov. Ana odnaša embalažo, Klemen odnaša vse drugo (papir, biološke odpadke). Priporoča se, da naročita svojo kanto za biodpadke, ki naj stoji desno od vhodnih vrat. Tako ne bo več problema s tem, kam odnašati okleščke ipd.

Ana sproti poplakne mivko v tuš kabini v kolesarnici. Ana hrani (3x tedensko) zlate ribice.

Kuhata si po dogovoru in se pri tem fleksibilno menjava, pri čemer skušata najti kompromis med svojima prehranama.

Zgornja sprotna dela niso plačana.

Plačano pa je tedensko čiščenje in pospravljanje: urejanje, brisanje prahu, sesanje, pomivanje, pometanje, urejanje vrta/ohišnice, ki bi bilo sicer plačevano zunanecem. Pri tem Ana prevzame na svojo skrb spodnje bivalne prostore: kuhinjo, jedilnico, TV kotiček, dnevno sobo, predsobo, stranišče, kopalnico, v manjši meri najino sobo, garderobo in pralnico. Njena skrb je tudi zalivanje

zelenja zunaj ob hiši (poleti v času suše 3x tedensko). Njena skrb je tudi pospravljanje in čiščenje njene sobe. V gornji kopalnici ima prostor za odlaganje obleke v omari in na omari pod oknom.

Klemen prevzame na svojo skrb gornje nadstropje: biljardnico, kopalnico, svojo sobo, hodnik, garažo. Enako zaliva vrt (poleti v času suše 3x tedensko), obrezuje veje tako na vrtu kot v ohišnici, pospravlja (suši in odnaša v smeti) okleščke, veje ipd. Tedensko napaja ribniček. Puli (ali kako drugače odstranjuje) plevel izmed plošč na vrtu in izmed kamenja pred vhodom v hišo.

Tedensko skupaj opravi tedenski nakup živil in hišnih potrebščin (recimo toaletnih). Kupujeta v Hoferju in Mercatorju ter pri lokalnem mesarju. Klemen skrbi za avto (tankanje, servisiranje, menjava gum).

Od drugih neomenjenih ali neprevidenih del Klemen prevzema moška dela (nošnje, težaštvo, odmaševanje odtokov, vrtanje v stene ipd.), Ana ženska (recimo hoja k šivilji, krparije, a tudi klicanje eventualno potrebnih servisov (razen v zvezi z avtom), pa recimo estetske odločitve (kam obesiti katero sliko).

Uporabo avta si delita sporazumno in po načelu večje ekonomičnosti/praktičnosti. Pišeta si vsak svoje (neskupne) kilometre in si delita stroške za gorivo skladno z deležem uporabe (več km = večji strošek). Klemen enkrat mesečno očisti zunanost avtomobila (spiranje s šlavhom v garaži). Ana skrbi za tedensko čiščenje prtljažnega prostora (oziroma prostora, ki ga mažeta psa). Skupaj enkrat mesečno očistita notranjost kabine (eden spredaj, drugi zadaj).

Vsa dela opravljata skladno z merili o temeljitem (nepovršnem) delu.

Nadzor nad rezultati dela izvajata starša.

Za svoje uspešno delo prejemata otroka mesečno vsak pavšalno po 200 evrov plačila – po plačnikovem ogledu. Ta denar je zaslužen in ne prejudicira morebitnih drugih virov financiranja s strani staršev v smislu daril.

S podpisom te pogodbe se otroka odrekata »pravici«
dogovora v zvezi z navedenimi dolžnostmi in opravili.

V razumni meri smeta opravljati morebitna zaostala dela s področja drug drugega, ne da bi to povzročalo kako zamero.

Ta zadnji sporazum je podpisan, ni pa v celoti spoštovan. V zameno za to, da lahko za hišo skrbita le še kar, ne pa z vestnostjo poklicne snažilke in hišnika, sta se otroka odpovedala pavšalnemu mesečnemu plačilu. Vsaj mislim; vprašati Bernardo si ne upam, ker jo bo to spomnilo, da dobivam pavšalni mesečni upokojski dodatek v znesku 80 evrov za redno čiščenje zob in ušes, in bo preverila in videla, da oboje zanemarjam, s čimer se mi utegne ogroziti nadaljnji prejemek.

Otroka sta se ne glede na zgornje iluzorne listine navzela neke mere samostojnosti. Seveda imata svoje muhe in težave, a se sproti pobirata. Zaslužni pa niso moje direktive/priporočila, ampak golo dejstvo, da zadnja leta, odkar sva z Bernardo na Slovaškem, onadva pa v domovini, živita v veliki meri sama. Nuja je mati domiselnosti, vaja pa dela mojstra, kot je rekel Katanec.

No, še za nekaj gre: za vselej ravno pravo mero zaupanja. Če bi imel še kdaj majhne otroke, potem vem, da bi jih vzgajal, kakor vzgajam svojega psa Mankyja. Načelo se glasi: če želiš imeti psa, ki se bo sproščeno, a lepo vedel brez povodca, potem ga moraš tega učiti brez povodca.

Tri leta je Manky živel pri nekem norem eksperimentalnem rejcu v svinjaku, potem še dva meseca v zavetišču, ni se znal niti usesti, a danes bi lahko kandidiral za podpredsednika kakega večjega pesjaka. In mislim, da bi ga naši drugi trije psi Honza, Ferris in Flynn pri glasovanju podprli.

Želim vam, da bi vam bila predstava všeč. Seveda pa odsvetujem, da bi jo uprizarjali doma.

P. S.: Že po koncu moje redakcije me je urednica gledališkega lista, ga. Alenka Klabus (priimek je takijski, pomeni »pržon«, izvor pa mu gre iskati v srednjeveški portugalščini; *calabouço* = jetniška celica, prim. šp. *calabozo* = ječa), opozorila, da je avtorica Cristina Clemente Katalonka in ne Italijanka. Zdaj je vse jasno: Katalonija, ki trpi pod kastiljsko monarhijo, je fiksirana na republikanski parlamentarizem že vsaj od izgubljene republikanske avtonomije (1931–39), ki ji je sledila Francova diktatura. Člani odrske družine so torej predstavniki različnih parlamentarnih opcij, ki seveda izključujejo kastiljsko-monarhistično.

Zvedel sem tudi, da se je Wolfgang v izvorniku imenoval Mark. Kritike bo zanimalo, da uživa Mark največjo priljubljenost prav na Slovenskem (saj je med slovenskimi imeni na 4. mestu; vir: <http://www.behindthename.com/name/mark>). Torej gre v izvorniku bržkone za slovenskega priseljenca v Barceloni! Kakorkoli, ker je igra poslovenjena, bi bilo nesmiselno, če bi bil tuji študent v Sloveniji – Slovenec. Premena imena je torej povsem upravičena, škoda pa je, da prevajalka ni poslovenila tudi profesorja Mathesona v recimo profesorja Menašeja. Ta je še mene učil in je bil izvrsten ikonograf, naj počiva v miru.

Glede morebitnih del, ki niso zavedena v pogodbi, velja, da niso in ne morejo biti plačljiva.
Spisano in podpisano v Ljubljani, 19. 7. 2015